

УДК 821.162.1'06-312.9.09

DOI: 10.18523/2618-0537.2026.6-7.160-163

Кративницька М.

ПІСЛЯ КІНЦЯ ЦИКЛУ: МОТИВ ВІЧНОГО ПОВЕРНЕННЯ ТА МЕХАНІЗМИ АВТОІНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТІ В «РОЗДОРІЖЖІ КРУКІВ»

У статті досліджено роман Анджея Сапковського «Роздоріжжя круків», що продовжує цикл «Відьмацької саги», та проаналізовано механізми його автоінтертекстуальності. Особливу увагу приділено мотиву вічного повернення, який визначає структуру твору й логіку розвитку образу Геральта. Повтори сюжетів, сцен і образів формують циклічний міф про героя, а сам роман постає метатекстом, що переосмислює власну міфологію.

Ключові слова: «Відьмацька сага», «Роздоріжжя круків», А. Сапковський, фентезі, автоінтертекстуальність, вічне повернення.

Роман Анджея Сапковського «Роздоріжжя круків» (2024) — це дев'ята частина «Відьмацької саги», що з'явилася через двадцять п'ять років після завершення основного циклу та одинадцять років після публікації роману-передісторії про відьмака «Сезон гроз». Новий твір розгортає історію юного Геральта й водночас вступає у діалог із попередніми частинами, стаючи не просто приквелом, а метатекстом, який осмислює власну міфологію.

Текст А. Сапковського розігрує міф, змушуючи читача знову й знову переживати його в циклі повторів. «Роздоріжжя круків» функціонує як інтертекстуальний простір, що посилається сам на себе, і водночас є частиною ширшого нарративного світу «Відьмацької саги». А. Сапковський створює текст, який не лише продовжує міф, а й переосмислює власну історію, перетворюючи її на гру з пам'яттю читача.

Досвід сприйняття роману залежить від точки входу в текст. Той, хто знайомий із сагою, упізнає алюзії, повтори й парафрази, в яких минуле перегукується з теперішнім. Натомість читач, який бере роман як самостійний приквел, сприймає його буквально — як історію станов-

лення героя. Таким чином А. Сапковський змушує читача ходити по колу, що є художнім утіленням мотиву вічного повернення. Досвід читача в «Роздоріжжі круків» залежить від того, в якому порядку він читає тексти. А. Сапковський перетворює читача на співучасника ритуалу повторення: кожен, хто вже знайомий із «Відьмацькою сагою», переживає своєрідне *déjà vu*, впізнаючи сцени, фрази та образи з попередніх частин. З'являється відчуття, ніби історія повторюється, але з невеликими змінами, — як у вічному колі, де все вже було, та водночас усе інакше. Біловолосий вершник у чорній куртці з двома рукоятями мечів за плечима — це не просто алюзія, а частина ритуального повернення, у якому бере участь і сам читач, заново «проживаючи» становлення героя.

Молодого Геральта супроводжує наставник — відьмак Престон Гольт, чия постать відсилає до самого Геральта з попередніх романів. Зовнішність Гольта натякає на те, що він і є Геральтом із попередніх романів циклу. «На площу, з-за стол, повільно в'їхав вороний, смолисто-чорний кінь. Ніс вершника. Біловолосого, в чорній шкіряній куртці, підбитій на плечах

срібними цвяхами. Над правим плечем вершника стирчали рукояті двох мечів»¹ [1, с. 12]. Також Гольт кульгає, як і Геральт після битви на Таннеді («Час погорди»). У Гольта є шрами від бою з кікіморою, що відсилає нас до оповідання «Менше зло», в якому Геральт привозить труп кікімори в місто Блавікен. Гольт передає юнакові свої знання, а згодом гине, віддавши життя за нього. Саме так відбувається передання ідентичності — «заміна» одного відьмака іншим. А. Сапковський буквально втілює ідею вічного повернення героя, який воскресає, щоб знову продовжувати боротьбу зі злом. Престон Гольт — не просто наставник, а своєрідне альтер его Геральта, його віддзеркалення і продовження. У стосунках між ними можна впізнати архетип Старого Героя, який передає силу Молодому, — мотив, відомий ще з міфів про вмираючого бога чи вічного воїна, котрий відроджується у новому втіленні. Через цей образ А. Сапковський втілює ідею вічного повернення, де смерть є не кінцем, а лише переданням ідентичності. Гольт, гинучи, символічно «народжує» нового відьмака — і водночас підтверджує безсмертя самої відьмацької сутності. Відьмак стає множинною фігурою — не одною людиною, а «роллю», яку можна наслідувати. А. Сапковський цілеспрямовано вводить симетрію з оригіналом: наприклад, під час битви зі стрігою молодий Геральт ще не вмів того, що вмів «старий» Геральт у «Відьмаку», і це не просто відсилання, це зображення різниці здібностей.

Як і в «Сезоні гроз» [5], автор навмисно стирає межу між передісторією і продовженням. «Роздоріжжя круків» можна читати і як приквел, і як постлюдю — текст, що закріплює весь цикл, підкреслюючи безкінечність відьмацького шляху. «Вічне повернення» в А. Сапковського — не лише філософський мотив, а й структурний принцип побудови тексту. Письменник буквально втілює ніцшеанську ідею циклічності буття у самій архітектоніці «Відьмацької саги». «Сезон гроз» і «Роздоріжжя круків» функціонують як «замкнуті кола»: їх можна розташувати в будь-якому місці на часовій шкалі саги — вони не відкривають і не завершують історію, а постійно повертають читача до її початку. У цьому закладено принцип міфічного часу, де події не мають лінійної послідовності, а повторюються у різних варіаціях.

Геральт у такій побудові не розвивається еволюційно, як герой класичного роману, — він

«рухається по спіралі». Кожна нова історія стає варіацією попередньої, де досвід минулого не відкидається, а перезаписується, модифікуючи образ героя, але не змінюючи його сутності. А. Сапковський конструює міфологічний тип часу, у якому кожна смерть є передумовою нового життя, а кожен кінець — лише черговим початком. Сама структура книжки теж спіралевидна: герой то відправляється на завдання, то вертається в маєток Гольта в Гірській Мархії в Каедвені. На наративному рівні ця структура віддзеркалює перший роман у розповідях «Останнє бажання» [4], де оповідання про Геральтові пригоди чергуються із розділами цілісної історії «Голос розуму», розбитій по всьому тому. Читач отримує ту саму модуляцію: «пригода — дім». І в обох випадках «дім» є простором для відпочинку героя. Характерно, що остання на даний момент книжка повторює структуру саме першого тому оповідань, чим теж закріплює «Відьмацьку сагу».

В одному з розділів автор знову використовує свій частий прийом — обрамлення через закріплювання: «Але то не був кінець ритуалу» [1, с. 106–107], і ця фраза стає метакоментарем до самої «Відьмацької саги»: її історія не має кінця, бо кожен новий текст — це повторення старого ритуалу. У цьому полягає суть поетики А. Сапковського — його тексти не закінчуються, а тривають у самих собі, породжуючи нові варіанти того самого міфу.

Як слушно зауважує Володимир Єрмоленко у праці «Орфей, Діоніс та міф про регенерацію» [3], міфологічна парадигма смерті й відродження ґрунтується не на запереченні кінця, а на його прийнятті як умови оновлення. У цьому контексті Орфей і Діоніс постають символами двох форм повернення — через пам'ять і слово, через тіло та кров. Відповідно, смерть у міфі не є руйнацією, а стає моментом переходу, що відкриває можливість нового життя. Аналогічна структура простежується і у відьмацькому циклі: «старий» відьмак передає своє знання, досвід і частину своєї сутності «новому», реалізуючи акт регенерації, у якому ініціація, навчання і смерть взаємопов'язані в єдиному циклі «вічного повернення».

А. Сапковський продовжує розвивати тему монструозності відьмаків, якою їх наділяють люди, роблячи реверанс у бік «Франкенштейна» Мері Шеллі: «Адже так у вас там робиться, хіба ні? З різних людських частин складають відьмаків, зшивають чи склеюють, абощо. Різні люди кажуть» [1, с. 8]. Також показує відьмака, як цапа-відбувайла, якого можна звинуватити в будь-

¹ Статтю було написано до публікації українського перекладу «Роздоріжжя круків», тому переклад цитат мій. — М. К.

яких негараздах: «Всі знають, що за відьмаком всяке зло тягнеться і паскудні міазми, що завжди всяку пошесть притягнути може, навіть мор» [1, с. 59]. А. Сапковський піднімає тему походження відьмаків: «— Знаєш, чому нас називають відьмаками? — спитав. — Бо ми є дітьми відьом» [1, с. 28]. Престон Гольт розповідає Геральту, що першими відьмаками ставали діти божевільних відьом (цей самий мотив використовує Джозеф Ділейні в книжці «Учень відьмака» [2]). У цих фрагментах А. Сапковський не лише переосмислює власні ранні мотиви, а й підважує межу між людиною і чудовиськом, виводячи Геральта на рівень архетипу. А. Сапковський придумує етимологію слова «відьмак» як чоловічого відповідника слова «відьма», якого немає ні в польській, ні в англійській, ні в німецькій традиції, зате є в українській. Раніше в сазі про це не згадувалося.

У «Роздоріжжі круків» А. Сапковський сам себе коментує: він ніби вступає в полеміку зі своїм минулим текстом і водночас із власним міфом. Це метатекст, у якому автор не просто розвиває історію Геральта, а ставить під сумнів її попередні версії — ті, що були створені не лише ним, а й численними інтерпретаторами. У такий спосіб А. Сапковський намагається «знову заволодіти» своїм героєм після того, як «Відьмак» перетворився на культурний бренд: серіали, відеоігри, фанатські теорії почали жити окремо від літературного джерела.

«Роздоріжжя круків» можна прочитувати як реакцію на цей процес — спробу автора відновити контроль над власною історією, повернути Геральта в межі літературного тексту, де він знову стає частиною авторського задуму, а не комерційного міфу. Так роман виступає не лише продовженням саги, а й актом авторського самозахисту, жестом «повернення до джерела». «Роздоріжжя круків» видається спробою А. Сапковського повернути авторське право на власний міф. У час, коли «Відьмак» перетворився на масову франшизу — з іграми, серіалами, пабами, сувенірами, письменник створює текст, який нагадує, що це його історія. Через внутрішні відси-

лання і повтори А. Сапковський вимагає повернення «до джерела», тобто до літератури. У недавньому інтерв'ю А. Сапковський говорив про те, що лиш раз у тексті вжив формулювання «школа Вовка», не маючи на увазі, що існують різні відьмацькі школи, тоді ж як розробники ігор розвинули цю ідею, створивши школи Вовка, Змії, Грифа, Кота і т. д. В «Роздоріжжі круків» же згадується, що існують й інші відьмацькі твердині та інші відьмацькі школи (Кота, Змії). А. Сапковський наче сам наслідує тих, хто наслідує його, але робить це в інший спосіб, відмінний від того, який зображений в іграх.

А. Сапковський перетворює свій текст на міф про повторення міфу. «Роздоріжжя круків» — не просто продовження «Відьмацької саги», а ритуальне перезаписування історії Геральта, у якому герой, автор і читач беруть участь у спільному акті відновлення. У цьому тексті Геральт стає і героєм, і тінню самого себе, а А. Сапковський — оповідачем, який повертається у власний світ, аби знову прожити його в іншому ключі.

«Вічне повернення» в інтерпретації А. Сапковського — це не лише філософський мотив, а й спосіб мислення, структура, принцип побудови світу. Роман не замикається у колі, а постійно оновлює самого себе: кожне нове прочитання, кожен перегук і алюзія відкривають його наново. Це своєрідний акт міфотворчої пам'яті, де текст живе лише в русі між минулим і теперішнім, оригіналом і повтором.

Основна ідея «Роздоріжжя круків» полягає у неможливості остаточного завершення. Зло не можна знищити — його можна лише перетворити, як і самого героя, що вічно відроджується у нових іпостасях. У цьому виявляється сутність міфу вічного повернення: історія Геральта не є лінійною, вона рухається по спіралі, розгортаючись у нескінченному циклі народжень, смерті та оновлень. А. Сапковський свідомо створює текст, який сам себе повторює, коментує і заперечує, виводячи відьмака за межі простої оповіді — у простір міфу, де розповідь ніколи не завершується, бо кожне повернення — це новий початок.

Список літератури

1. Sapkowski A. Rozdroże kruków. Warszawa : SuperNOWA, 2024.
2. Ділейні Дж. Учень відьмака. Харків : Клуб Сімейн. Дозвілля, 2019. 208 с.
3. Єрмоленко В. Орфей, Діоніс та міф про регенерацію. *НаУКМА. Електронний архів* (eKMAIR). URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d71f7c1a-6151-40a2-baee-401b4a1964fb/content> (дата звернення: 23.10.2025).
4. Сапковський А. Останнє бажання. Харків : Клуб Сімейн. Дозвілля, 2016. 285 с.
5. Сапковський А. Сезон гроз. Харків : Клуб Сімейн. Дозвілля, 2017. 350 с.

References

- Delaney, J. (2019). Uchen vidmaka. Klub Simeinoho Dozvillia [in Ukrainian].
- Sapkowski, A. (2016a). Ostannie bazhannia. Klub Simeinoho Dozvillia [in Ukrainian].
- Sapkowski, A. (2017b). Sezon hroz. Klub Simeinoho Dozvillia [in Ukrainian].
- Sapkowski, A. (2024). Rozdroże kruków. SuperNOWA.
- Yermolenko, V. (n. d.). Orfei, Dionis ta mif pro reheneratsiiu. NaUKMA eKMAIR. Retrieved October 23, 2025, from NaUKMA eKMAIR [in Ukrainian].

M. Krapivnytska

AFTER THE END OF THE CYCLE: THE MOTIF OF ETERNAL RETURN AND MECHANISMS OF AUTOINTERTEXTUALITY IN CROSSROADS OF RAVENS

The article examines Andrzej Sapkowski's novel Crossroads of Ravens (2024) in the context of the previously completed Witcher cycle and analyses the mechanisms of auto-intertextuality that shape the text. Special attention is given to the motif of eternal return, which functions not only as a philosophical idea but also as a structural principle of the novel. The study demonstrates that Sapkowski consciously constructs the narrative through repetitions, parallels, and self-references to earlier parts of The Witcher Saga, thereby transforming the new novel into a metatext that reflects on its own mythology.

The paper argues that Crossroads of Ravens can be interpreted simultaneously as a prequel and as a continuation that symbolically closes and reopens the cycle. The repeated episodes, mirrored narrative structures, and recurring images create the impression of cyclical time, where the hero's story is constantly renewed in new variations. Through the figure of Preston Holt, who functions as Geralt's double and predecessor, the novel develops the mythological paradigm of death and regeneration. The transmission of knowledge, identity, and experience from one witcher to another reveals the idea of the witcher not as a singular character but as an endlessly reproducible role within the mythic order.

The article also explores how Sapkowski engages in dialogue with his own literary legacy and with contemporary reinterpretations of The Witcher franchise in games, television series, and fan culture. In this sense, the novel appears as an attempt to reclaim the literary origin of the myth and restore authorial control over Geralt's story. It is concluded that Crossroads of Ravens represents not merely another installment of the saga but a ritualized rewriting of the Witcher myth, where repetition becomes a form of renewal and every return marks the beginning of a new cycle.

Keywords: Andrzej Sapkowski, *The Witcher Saga*, auto-intertextuality, eternal return.

Подано до редакції / Submitted: 04.02.2026

Схвалено до публікації / Accepted: 09.05.2026

Опубліковано / Published: 09.06.2026



Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)